

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 6 december 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet.

(2:a avd.)

I propositionen nr 67 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 16 november 1940, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa

dels till Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar ett reservationsanslag av 320,000 kronor,

dels till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor,

dels till Civilt luftskydd: Inköp av brandslang ett förslagsanslag av 3,500,000 kronor,

dels ock till Civilt luftskydd: Inköp av vattenbehållare m. m. ett reservationsanslag av 225,000 kronor.

Alarmeringsanordningar. Kungl. Maj:ts förslag i denna del har föranletts av två av luftskyddsinspektionen den 28 september och 15 november 1940 gjorda framställningar. Angående innehållet i desamma får utskottet hänvisa till propositionen, sid. 1—3.

Till alarmeringskostnader hava tidigare beviljats sammanlagt 3,327,000 kronor. Det nu äskade anslaget till samma ändamål har beräknats sålunda:

För inköp av vissa tidigare beställda alarmeringsanordningar	kronor	200,000
För anskaffande av ytterligare larmaggregat	»	115,000
För reparation av två sirener jämte haveribidragkostnader	»	3,244

Summa kronor 318,244.

Gasskyddsutrustning. Till gasskyddsutrustning hava tidigare beviljats sammanlagt 35,920,000 kronor, huvudsakligen avseende tillverkning och inköp av gasmasker.

Rörande det nu äskade anslaget, vilket jämväl föranletts av luftskyddsinspektionens ovannämnda framställningar den 28 september och 15 november 1940 (se prop. sid. 3—6), anför *departementschefen* bland annat:

Gasmasker tillverkas för närvarande inom landet i tre olika typer. Genomsnittskostnaderna för dessa olika typer angivas numera av luftskyddsinspek-

tionen vara följande: typ A 20 kronor, typ B 18 kronor samt typ C (folk-gasmasken) 6 kronor. De anvisade medlen ha möjliggjort beställningar av 286,000 A-gasmasker, 295,000 B-gasmasker och 1,550,000 C-gasmasker. Frånsett 110,000 B-gasmasker, vilka importerats, ha dessa beställningar placerats vid svenska industrier. Leveranserna äro numera praktiskt taget fullgjorda. Den 31 oktober 1940 hade 276,000 A-gasmasker, 275,334 B-gasmasker och 1,205,990 C-gasmasker levererats.

Enligt tidigare beräkningar skulle de hittills beställda gasmaskerna disponeras för följande ändamål. C-gasmaskerna skulle uteslutande användas för den civilbefolkning, som icke tillhörde det aktiva luftskyddet i luftskydds-orterna. Antalet gasmasker var beräknat så att praktiskt taget hela den kvarvarande civilbefolkningen i orter, som kunde befaras utsättas för gasanfall, skulle förses med gasmasker.

A- och B-gasmaskerna voro i huvudsak avsedda för den aktiva luftskydds-personalens behov, dock hade med riksdagens medgivande luftskyddsinspektionen inköpt vissa kvantiteter för andra ändamål såsom för de affärsdrivande verken, för de centrala ämbetsverken och för handelsflottan. För dessa speciella ändamål hade erforderats cirka 45,000 A-gasmasker och cirka 27,000 B-gasmasker. För den aktiva personalen beräknades alltså 241,000 A-gasmasker och 268,000 B-gasmasker eller tillhopa 509,000 gasmasker.

I sin skrivelse den 28 september 1940 har luftskyddsinspektionen med ledning av undersökningar verkställda genom luftskyddscheferna och efter de erfarenheter, som rådande luftskyddstillstånd givit, beräknat behovet av aktiv personal till 600,000 (mot tidigare 400,000). Det har dessutom ansetts önskvärt att förutom en gasmask för varje person inom det aktiva luftskyddet ha en mindre reserv på 10,000 A-gasmasker och 20,000 B-gasmasker. Luftskyddsinspektionen anser, att detta behov av 630,000 masker skall täckas på följande sätt:

245,000	A-gasmasker
297,000	B- »
88,000	C- »

Summa 630,000 gasmasker.

Inspektionen anser alltså numera, att man bör kunna använda C-gasmasken för viss luftskyddspersonal. Meningen är, att denna enklare mask skall användas allenast inom det enskilda luftskyddet och där givetvis icke i brandtjänst. Någon nybeställning av C-gasmasker med anledning av detta behov skall emellertid icke ske. Såsom redan framhållits har avsikten varit, att varje kvarvarande person å luftskyddsort, som icke tillhör den aktiva personalen, skall erhålla en folk-gasmask. När nu ett antal personer överföres till den aktiva personalen, uppstår tydligen en minskning av behovet av C-gasmasker för civilbefolkningen. Denna minskning har av luftskyddsinspektionen uppskattats till 180,000 masker och även om ett behov föreligger av en reserv, torde de nu ifrågavarande 88,000 maskerna kunna tagas till den aktiva personalen från de C-gasmasker, som redan beställts.

Beträffande A- och B-gasmaskerna däremot måste mindre nybeställningar göras. Såsom av de lämnade siffrorna framgår, uppgår behovet av nybeställningar till cirka (245,000 — 241,000) 4,000 A-gasmasker och omkring (297,000 — 268,000) 29,000 B-gasmasker för en kostnad av respektive omkring 80,000 och cirka 520,000 kronor.

Inspektionen föreslår vidare anskaffande av ytterligare 120,000 stålhljmar för ett belopp av 960,000 kronor och över 6,500 gasskyddsdräkter till en kostnad av 327,900 kronor. Dessutom föreslår inspektionen nyanskaffning av viss annan gasskyddsmateriel för ett sammanlagt belopp av 708,943 kronor.

Tillhopa skulle alltså en nyanskaffning av gasskyddsutrustning för nu nämnda ändamål behöva vidtagas för sammanlagt (80,000 + 520,000 + 960,000 + 327,900 + 708,943) 2,596,843 kronor.

Luftskyddsinspektionen har vidare framhållit, att ett behov av gasmasker för beredskapssjukhusens personal och civila patienter föreligger. Behovet av A-gasmasker skulle enligt inspektionen i allt väsentligt kunna fyllas därigenom, att man minskade tidigare beräknad reserv av A-gasmasker för den aktiva personalen — för vilken reservs anskaffande medel tidigare av riksdagen anvisats — med 20,000 A-gasmasker, vilka därefter kunde disponeras för beredskapssjukhusens personal. För nämnda personal skulle därför allenast 500 A-gasmasker behöva beställas till en kostnad av 10,000 kronor. Behovet av B-gasmasker för beredskapssjukhusen uppskattas vidare till 9,530 till en kostnad av 171,540. De 5,430 C-gasmasker, vilka inspektionen anser behövliga för beredskapssjukhusens civila patienter, kunna erhållas från redan beställda C-gasmasker, ursprungligen avsedda för civilbefolkningen, på samma sätt som beträffande de nyss omnämnda 88,000 C-gasmaskerna för den aktiva personalen. Till gasmasker för beredskapssjukhusens personal och civila patienter skulle alltså erfordras (10,000 + 171,540) 181,540 kronor. För övriga sjukvårdsinrättningar belägna å luftskyddsart för patienter, vilka vid flyglarm komma att kvarligga å avdelningarna, beräknats 2,000 B-gasmasker till en kostnad av 36,000 kronor. Det här omnämnda gasmaskbehovet för sjukvården skulle alltså draga en kostnad av (181,540 + 36,000) 217,540 kronor.

För viss annan sjukvårdsmateriel beräknar inspektionen ett sammanlagt medelsbehov av 316,250 kronor.

För närvarande erfordras alltså materiel för ett belopp av (2,596,843 + 217,540 + 316,250) 3,130,633 kronor.

Hela detta belopp behöver emellertid enligt inspektionen icke för närvarande anvisas. Inspektionen har nämligen tidigare begärt och erhållit medel för anskaffande av bland annat 340,000 ventilhus samt 1,000,000 gasmaskbehållare i reserv. Till dess behovet av reservmateriel kan säkrare beräknas, finner inspektionen nu en första anskaffning av 75,000 ventilhus och 500,000 gasmaskbehållare vara tillfyllest. Härigenom skulle utgifter å tillhopa 1,400,000 kronor kunna tillsvidare uppskjutas. De medel, som nu behöva anvisas till anskaffning av luftskyddsmateriel, skulle därför uppgå till (3,130,633 — 1,400,000) 1,730,633 kronor.

De beräkningar, som sålunda av luftskyddsinspektionen gjorts, anser jag mig i allt väsentligt kunna biträda och jag får därför hemställa, att ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor måtte anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under rubriken civilt luftskydd: gasskyddsutrustning.

Brandslang. På därom av luftskyddsinspektionen gjord hemställan har Kungl. Maj:t den 5 april 1940 bemyndigat statens reservförrådsnämnd att medelst till nämndens förfogande stående medel inköpa 400,000 meter brandslang samt att till köpare, som av luftskyddsinspektionen angåves, till självkostnadspris försälja denna kvantitet. Sistnämnda mängd slang har i huvudsak varit avsedd för att tillgodose behovet av brandslang för de 1,200 motorbrandsprutor, vilka anskaffas genom inspektionens försorg för att sedermera användas för förstärkande av kommunernas brandförsvar och för vilkas inköp anslag anvisats av 1940 års lagtima riksdag. Enligt vad inspektionen upplyst har dessutom reservförrådsnämnden tidigare på initiativ av svenska

brandskyddsföreningen gått i författning om inköp av 110,000 meter brandslang. På grund härav hade reservförrådsnämnden inköpt tillhoppa 510,000 meter brandslang, varav emellertid erhållits allenast 140,000 meter, medan 370,000 meter ännu icke levererats.

Vidare har Kungl. Maj:t den 8 november 1940 uppdragit åt luftskyddsinspektionen att, under Kungl. Maj:t, handhava ledningen av de åtgärder, som böra vidtagas för tryggheten av landets försörjning med brandslang, samt att för statens räkning inköpa 200,000 meter brandslang. Inköpet skulle, till den del så lämpligen kunde ske, äga rum inom landet, men skulle till återstående del ske genom import. Samråd skulle äga rum, då fråga vore om inköp inom landet, med statens industrikommission och, då fråga vore om import, med statens reservförrådsnämnd. Enligt beslutet skulle inspektionen till de kommuner, sammanslutningar och enskilda företag, vilka inspektionen funne vara därav i behov, försälja den sålunda inköpta brandslang till priser, som kunde växla med hänsyn till den försälda brandslangens beskaffenhet, men som vore så bestämda, att statens totala kostnader för omförmälda inköp kunde beräknas bli va täckta av de för brandslangens inflytande köpeskillingarna.

Slutligen har Kungl. Maj:t medgivit, att de kostnader för ifrågavarande inköp, som måste gäldas, innan sagda köpeskillingar inflöte, finge intill ett belopp av 1,400,000 kronor av inspektionen bestridas från det å förskottsstat för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln anvisade anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m.

Nu föreliggande förslag grundar sig på två av luftskyddsinspektionen den 9 oktober och 5 november 1940 gjorda framställningar. Rörande innehållet i desamma får utskottet hänvisa till propositionen, sid. 9—12.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Ett effektivt civilt luftskydd förutsätter, att brandberedskapen är ordnad på ett tillfredsställande sätt. Detta innebär bland annat, att tillgången på brandslang motsvarar det föreliggande behovet. Stora ansträngningar hava därför nedlagts på att trygga landets brandslangsförsörjning. Jag erinrar sålunda om reservförrådsnämndens på initiativ av svenska brandskyddsföreningen företagna inköp av 110,000 meter brandslang samt om Kungl. Maj:ts beslut den 5 april och den 8 november 1940 rörande inköp av sammanlagt 600,000 meter slang. Den inhemska produktionskapaciteten har bland annat genom ingripande från luftskyddsinspektionen i samarbete med industrikommissionen ökat väsentligt. Den beräknas från och med den 1 januari 1941 kunna uppgå till 500,000 meter per år mot vid krigsutbrottet cirka 150,000 meter. Under normala förhållanden vore den genom dessa åtgärder erhållna brandslangsförsörjningen mycket god. Fredsförbrukningen torde nämligen icke uppgå till mer än på sin höjd 250,000 meter per år. Även ur luftskyddets synpunkt torde inom närmaste tiden vår försörjning av brandslang få betecknas såsom åtminstone nödtorftig.

På vissa punkter förefinnas dock betydande brister. Jag vill sålunda erinra om att de nya, enligt luftskyddsinspektionens anvisningar inom hemskyddet bildade blocken icke ännu kunnat förses med brandslang i nämnvärd utsträckning. Därtill kommer, att erfarenheterna särskilt från kriget i Finland givit vid handen, att förstöringen av brandslang under pågående krig

är utomordentligt stor samt att det därför för en god brandberedskap kräves, att man disponerar betydande reservlager av denna vara. I första hand ankommer det på vederbörande kommuner, sammanslutningar och företag att själva anskaffa behövliga mängder brandslang även för att möta en befarad krigsförbrukning men för att erhålla garantier för att anskaffningen verkligen kommer till stånd utan onödig tidsutdräkt torde inköpen böra ske centralt.

Beträffande den inhemska produktionen torde en särskild omständighet nödvändig göra en central upphandling. Förutsättningen för att den betydande produktionskapaciteten skall kunna utnyttjas är nämligen, att råvarutillgången tryggas. Så torde näppeligen kunna ske, om icke mycket betydande order, helst omfattande en hel årsproduktion, kunna placeras hos den svenska industrin på en gång.

En central upphandling torde böra anförtros åt luftskyddsinspektionen, som — enligt vad jag tidigare erinrat — den 8 november 1940 erhållit uppdrag att under Kungl. Maj:t handhava ledningen av de åtgärder, som böra vidtagas för tryggande av landets försörjning med brandslang. Självfallet bör luftskyddsinspektionen vid denna frågas lösning intimt samarbeta med industrikommissionen och reservförrådsnämnden. Jag beräknar brandslangens behovet i överensstämmelse med inspektionens kalkyler, dock att jag här bortser från behovet av brandslang för skogsluftskyddets räkning, enär frågan om tillgodoseendet av sistnämnda behov redan underställts riksdagen genom proposition nr 62 till 1940 års urtima riksdag angående bidrag till uppförande av brandtorn m. m. Om nämnda proposition bifalles av riksdagen, förutsätter jag, att anskaffandet av brandslang för skogsluftskyddet uppdrages åt luftskyddsinspektionen. Betydande svårigheter torde möta att genom import anskaffa brandslang eller råvaror för tillverkning av brandslang till så stor kvantitet som luftskyddsinspektionen föreslagit. Man bör emellertid tillvarata alla de möjligheter, som erbjuda sig att till rimliga kostnader anskaffa ett tillfredsställande reservförråd av brandslang. Jag föreslår därför, att luftskyddsinspektionen bemyndigas vidtaga åtgärder för anskaffning av ytterligare 1,000,000 meter brandslang.

Det torde understundom visa sig lämpligt att inköpa råvaror till brandslangen, vilka sedermera försäljas till fabrikanterna. Något hinder för ett sådant tillvägagångssätt torde icke böra möta och jag förutsätter, att luftskyddsinspektionen bör från reservförrådsnämnden övertaga det parti baltiskt lin, avsett att användas såsom råmaterial, som reservförrådsnämnden inköpte i juli 1940.

Beträffande inköpet av berörda brandslangskvantitet å 1,000,000 meter torde böra gälla bestämmelser motsvarande dem, som i beslutet den 8 november 1940 meddelats med avseende å den däri angivna kvantiteten. Lika så bör förstnämnda kvantitet brandslang försäljas enligt samma grunder, som föreskrivits beträffande den sistnämnda, därvid inflytande köpeskillingar böra få tagas i anspråk för täckande av inspektionens inköpskostnader.

Det belopp, som erfordras för inköp av nu föreslagna 1,000,000 meter brandslang jämte den kvantitet å 200,000 meter, som avsågs i beslutet den 8 november 1940, torde inklusive kopplingar få uppskattas till omkring 8,400,000 kronor. Då detta belopp uppenbarligen blott behöver betalas successivt och avsevärda likvider för av inspektionen försäld brandslang kunna förväntas inflyta, kan det belopp, som måste av statsverket förskotteras för berörda verksamhet, uppskattas till en väsentligt lägre summa, förslagsvis 4,000,000 kronor. Då vidare ifrågavarande utgifter kunna antagas komma att fördela sig på flera budgetår, torde den på staten fallande kostnaden icke för budgetåret 1940/41 behöva beräknas till högre belopp än 3,500,000 kronor. Ett förslagsanslag å detta belopp torde därför böra anvisas å tilläggsstat I till

riksstaten för nämnda budgetår. Anslaget synes i likhet med den föregående förskottsansvisningen böra hänföras till driftbudgeten, emedan utgifterna i den mån de stanna på statsverket böra likställas med övriga utbetalningar för förbrukningsmaterial. Anslaget bör upptagas under femte huvudtiteln under rubriken civilt luftskydd: inköp av brandslang. För nästa budgetår torde för enahanda ändamål böra anvisas ett förslagsanslag av 500,000 kronor.

Från förevarande anslag torde det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln anvisade anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. böra gottgöras för de utbetalningar, som från sistnämnda anslag ske på grund av det omförmälda beslutet den 8 november 1940.

Vissa vattenbehållare och s. k. desarmeringskärror. I skrivelse den 8 november 1940 har *luftskyddsinspektionen* gjort framställning om anvisande av anslag för anskaffande av dels vissa transportabla vattenbehållare, dels ock s. k. desarmeringskärror.

Beträffande vattenbehållarna har inspektionen anfört bland annat, att det visat sig, att transportabla vattenbehållare redan i fredstid vore av stor betydelse för eldsläckning inom områden, där vattentillgången vore ringa. Behovet av dylika vattenbehållare komme med säkerhet att ökas vid krigstillfälle, då särskilda krav komme att ställas på brandtjänstens förmåga att snabbt ingripa mot de brandhärdar, som uppstode vid fientliga luftangrepp. Förstahandsbehovet av dylika behållare beräknades till omkring 300, varav 100 av större typ och 200 av mindre typ. Kostnaden för dessa behållares anskaffande uppskattades till 105,000 kronor. Behållarna borde enligt inspektionen inköpas centralt och kostnadsfritt tillhandahållas de luftskyddsmyndigheter, som därav kunde vara i behov.

De s. k. desarmeringskärrorna äro avsedda för borttransport av icke exploderade bomber. Behovet av dylika kärror anses framförallt böra tillgodoses på de ur luftskyddssynpunkt viktigare orterna, i första hand luftskyddsorter av ortsklass A ävensom viktigare orter av ortsklass B. Antalet erforderliga kärror har av inspektionen beräknats till 300. Kärrorna synas enligt inspektionens mening böra kostnadsfritt av statsverket ställas till vederbörande luftskyddsmyndigheters förfogande. Anskaffningen borde ske i form av central upphandling genom inspektionens försorg. Då kostnaderna för varje kärra uppginge till i runt tal 400 kronor, erfordrades ett belopp av omkring 120,000 kronor för ändamålet.

Departementschefen yttrar för egen del:

Vad först beträffar de omförmälda vattenbehållarna torde det vara klart, att tillgången till dylika behållare mångenstädes skulle avsevärt underlätta möjligheterna att släcka uppkomna eldsvådor och därför vara av stor betydelse för det civila luftskyddet. Det måste alltså vara ett önskemål, att sådana behållare anskaffas i tillräckligt antal. Mera tveksamt kunde det synas, huruvida kostnaderna för anskaffandet borde stanna å statsverket. Då emellertid risk torde föreligga, att kommunerna icke i behövlig omfattning anskaffa dessa behållare, om de själva nödgas bestrida därmed förenade utgifter, anser jag mig böra biträda inspektionens förslag enligt vilket behållarna skulle på statens bekostnad inköpas av inspektionen och därefter utan ersättning utlämnas till respektive kommuner.

Det synes mig vidare tydligt, att det är av vikt att åtminstone de mera utsatta luftskyddsarterna äro försedda med möjligheter att oskadliggöra sådana bomber, som nedkastats utan att explodera, samt att därför behov förefinnes av de oförmålda desarmeringskärrorna. Av liknande skäl, som nyss anförts beträffande vattenbehållarna, anser jag även, att kostnaderna för anskaffandet av de erforderliga kärrorna böra gäldas av statsmedel. Anskaffningen bör lämpligen ske genom luftskyddsinspektionen, på vilken myndighet det ock bör ankomma att utlämna kärrorna till vederbörande lokala myndigheter.

I överensstämmelse med luftskyddsinspektionens kalkyler uppskattar jag kostnaderna för anskaffandet av vattenbehållarna till 105,000 kronor och utgifterna för anskaffandet av desarmeringskärrorna till 120,000 kronor. Kostnaderna torde lämpligen få bestridas från ett å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat gemensamt reservationsanslag, vilket torde kunna rubriceras civilt luftskydd: inköp av vissa vattenbehållare m. m. Anslaget bör upptagas till 225,000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t för alarmeringsanordningar äskade anslaget, vilket delvis avser att täcka kostnader i anledning av redan vidtagna dispositioner, finner sig utskottet böra tillstyrka.

Utskottet.

De av Kungl. Maj:t äskade anslagen till gasskyddsutrustning, till inköp av brandslang och till inköp av vattenbehållare m. m. äsyfta att möjliggöra en betydande förstärkning av det civila luftskyddets beredskap, främst å brandskyddets område. Utskottet har för sin del funnit de av departementschefen för ifrågavarande ändamål förordade åtgärderna i stort sett välbetänkta och har ej heller något att erinra mot de begärda beloppen. Utskottet vill därvid erinra om att utskottet i annat utlåtande denna dag tillstyrkt Kungl. Maj:ts i propositionen nr 62 framlagda förslag om anvisande av medel till, bland annat, brandslang för skogsbrandskyddets behov.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa

a) till *Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar* ett reservationsanslag av 320,000 kronor;

b) till *Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning* ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor;

c) till *Civilt luftskydd: Inköp av brandslang* ett förslagsanslag av 3,500,000 kronor;

d) till *Civilt luftskydd: Inköp av vattenbehållare m. m.* ett reservationsanslag av 225,000 kronor.

Stockholm den 6 december 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: Se under föregående utlåtande.